

Financieel overzicht gemeenten 2004

1. Het Financieel overzicht gemeenten en de financiële verhouding

1.1. Inleiding

De financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten kent twee belangrijke jaarlijkse publicaties. Het zijn het Financieel overzicht gemeenten en het Periodiek onderhoudsrapport gemeentefonds. Het Financieel overzicht gemeenten verschijnt in beginsel elk voorjaar en helpt de fondsbeheerders, de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Financiën, en de VNG om in het bestuurlijk overleg in het voorjaar hun oordeel over de uitkomsten van de normering te vormen. Het Financieel overzicht gemeenten heeft dus betrekking op de omvang van de geldstromen bij alle gemeenten tezamen. Het Periodiek onderhoudsrapport verschijnt – sinds 1997 – in het najaar als bijlage bij de gemeentefondsbegroting. Het Periodiek onderhoudsrapport heeft betrekking op de verdeling van het gemeentefonds over de gemeenten. Beide publicaties zijn belangrijke instrumenten voor de fondsbeheerders om hun systeemverantwoordelijkheid voor de financiële verhouding op het punt van resp. omvang en verdeling waar te maken.

Het Financieel overzicht gemeenten 2004 is het derde overzicht in een jaarlijkse reeks. Het vindt zijn oorsprong in het Plan van Aanpak Transparantie in de financiële verhouding Rijk-gemeenten. In die nota hebben de fondsbeheerders de ambitie uitgesproken om te komen tot meer transparantie in de financiële posities en geldstromen bij de medeoverheden. Vanuit het oogpunt van transparantie zijn ook het Overzicht specifieke uitkeringen en de Monitor inkomsten lokale heffingen van belang.

Het groeimodel dat voor het Financieel overzicht gemeenten is gekozen leidt jaarlijks tot verbeteringen. Het gaat dit jaar om de volgende onderwerpen:

- er is een scherpere focus op rijksbeleid met financiële consequenties, dat wil zeggen op de toepassing van artikel 2 van de Financiële-verhoudingswet;
- voor het eerst wordt verslag gedaan van de verdeling van specifieke uitkeringen over de gemeenten;
- het onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau naar de relatie tussen geld en productie is naar taakvelden uitgebreid.

Voor de komende periode wordt een verdere uitbouw van het Financieel overzicht gemeenten voorzien, om de gebruikswaarde te vergroten. Voortdurend aandachtspunt is de kwaliteit van de gehanteerde gegevens. Zij zijn uit verschillende bronnen afkomstig, die in de tijd gezien aan verandering onderhevig zijn. Daarmee beïnvloeden zij weliswaar detailuitkomsten, zonder dat zij echter het totaalbeeld wezenlijk bepalen.

1.2. De analysemethode

Het inzicht in de financiële positie van de gemeenten wordt in hoofdzaak verkregen langs twee lijnen:

- er wordt teruggeblikt
Deze analyse brengt de stijging of daling van de uitgaven in beeld, onderscheiden naar cluster (taakveld). Datzelfde gebeurt voor de inkomstenbronnen algemene uitkering, ozb en overige eigen inkomsten. Daarnaast is er aandacht voor de ontwikkeling van de specifieke uitkeringen en van de vermogenspositie. Ook wordt de relatie gelegd tussen het geld en de daarvoor geleverde productie. Ten slotte wordt ingezoomd op het actuele jaar 2004.

- er wordt vooruitgeblikt
Wederom langs de lijnen van de clusters en de inkomstenbronnen (inclusief specifieke uitkeringen) wordt een raming gemaakt van de ontwikkeling van de inkomsten en kosten. In de vooruitberekening zitten belangrijke normatieve uitgangspunten, zodat niet van uitgaven, maar van kosten wordt gesproken.

De financiële gegevens waarvan in de analyses wordt uitgegaan, worden voor een aantal aspecten gecorrigeerd. De correcties betreffen inflatie, areaalontwikkelingen en taakmutaties. De correctie vindt zowel in de terugblik als in de vooruitblik plaats. De richting van de correctie is echter tegengesteld. In de terugblik worden de gemeentelijke inkomsten en uitgaven geschoond voor de genoemde aspecten. Wat resteert is dan de "pure" ontwikkeling in de voorbije jaren: in hoeverre hebben de gemeentelijke inkomstenbronnen financiële ruimte geboden en hoe is deze aangewend. In de vooruitblik is de kern van de methode juist dat, gerekend vanaf het peiljaar, de inkomsten en uitgaven worden opgehoogd met de genoemde aspecten. Uit deze vooruitberekening van de geldstromen wordt duidelijk of de inkomsten zich zodanig ontwikkelen dat met die inkomsten de taken waarvoor gemeenten zich gesteld zien kunnen worden bekostigd. Kortom, hoe staat het met de financiële ruimte: positief dan wel negatief¹.

Vanwege het streven naar begrotingsevenwicht zijn de inkomsten en uitgaven van gemeenten in doorsnee aan elkaar gelijk. In de terugblik vallen de extra inkomsten in beginsel dan ook weg tegen de extra uitgaven.

Het beleid waartoe gemeenten op basis van autonome overwegingen besluiten maakt geen deel uit van de analyse in de vooruitblik. Het gaat daarbij immers om de vrijheid van de gemeenten. De financiële gevolgen van dit beleid komen in mindering op de financiële ruimte. Bij het ontbreken van die ruimte staan gemeenten voor de keuze alsnog van het beleid af te zien, oud beleid te vervangen door nieuw beleid of gemeentelijke eigen inkomsten te verhogen.

1.3. Conclusies

De periode 1999-2004 laat zien dat er ruimte is geweest voor aanzienlijke intensiveringen op uitgavenclusters. Deze zijn voor het leeuwendeel bekostigd uit groeiende inkomsten uit de algemene uitkering en de ozb. Het beeld voor het afzonderlijke jaar 2004 is heel anders: bij de begrotingsopstelling door de gemeenten was sprake van een vermindering van inkomsten. Die ontwikkeling heeft zich in de loop van 2004 doorgezet.

Voor de periode 2005-2008 wordt de financiële ruimte berekend op € 672 miljoen. Deze financiële ruimte is onder het voorbehoud van nadere besluitvorming van het Rijk over ombuigingen op de rijksbegroting 2005 met hun doorwerking naar het gemeentefonds.

Geconcludeerd mag worden dat de gemeenten voldoende middelen ontvangen om hun taken naar behoren te vervullen. Op dit moment wordt de budgettaire situatie gekenmerkt door krapte, maar in een meerjarig perspectief bezien - zowel verleden als toekomst - is sprake van financiële ruimte.

¹ In de bijlage bij hoofdstuk 3 is een technische verantwoording van de veronderstellingen en berekeningen opgenomen.

2. Terugblik: ontwikkeling taken en middelen

2.1 Inleiding en samenvatting

Dit hoofdstuk geeft een beeld van de ontwikkelingen in de (macro-) gemeentelijke financiën in de periode 1999-2004. Paragraaf 2.2 laat een aanzienlijke groei zien bij het merendeel van de uitgavenclusters. De dekking daarvoor is gevonden uit met name de algemene uitkering en de ozb. Deze zijn beide duidelijk sneller gestegen dan de combinatie van inflatie, areaalontwikkeling en taakmutaties. Paragraaf 2.3. laat zien dat de ontwikkeling van de specifieke uitkeringen niet werkelijk invloed heeft op het beeld van de financiële positie van de gemeenten. Paragraaf 2.4 geeft inzicht in de prestaties die gemeenten met het beschikbare geld hebben geleverd. De uitkomsten zijn in lijn met de uitkomsten in paragraaf 2.2. In paragraaf 2.5 wordt duidelijk dat de vermogenspositie van gemeenten op het oog een voortdurende verbetering lijkt door te maken. Voor een stevig oordeel ontbreekt onder meer echter inzicht in de risico's waarvoor gemeenten zich gesteld zien. Paragraaf 2.6 maakt duidelijk dat het jaar 2004 slechter uitpakt dan in het voorjaar van 2003 is aangenomen. Er hebben zich belangrijke tegenvallers voorgedaan (algemene uitkering, Wet werk en bijstand).

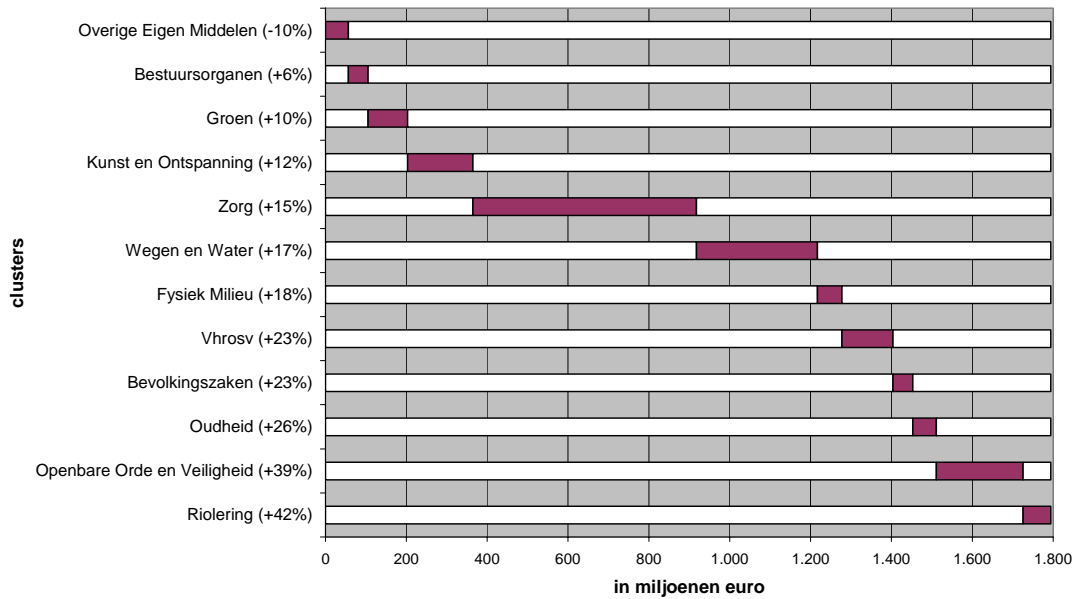
2.2 Inkomsten en uitgaven

In deze paragraaf staat de ontwikkeling van de algemene middelen en van de netto-uitgaven van gemeenten in de periode 1999-2004 centraal. De algemene middelen bestaan uit de algemene uitkering, de ozb en de overige eigen inkomsten (met een afsplitsing van de overige belastingen). De netto-uitgaven, onderscheiden naar cluster, zijn berekend door de (bruto-)uitgaven te verminderen met taakgerelateerde inkomsten als de specifieke uitkeringen. Waar het bij de specifieke uitkeringen gaat om een gerichte besteding van inkomsten, zijn gemeenten in de besteding van hun algemene middelen relatief autonoom. Dit betekent dat de netto-uitgaven op de diverse gemeentelijke beleidsterreinen² voor een groot deel vanuit het gemeentelijke beleid worden bepaald en in de tijd mede door verschuivingen in de prioritering van dit beleid in omvang kunnen veranderen.

In de onderstaande twee figuren wordt uiteengezet op welke gemeentelijke beleidsterreinen tussen 1999 en 2004 intensiveringen hebben plaatsgevonden (figuur 1) en van waaruit deze intensiveringen zijn bekostigd (figuur 2).

² Als beleidsterreinen worden hier de taakclusters onderscheiden die ook binnen het periodiek onderhoud van het gemeentefonds worden gehanteerd. Dit zijn de clusters 'Bijstand/Sociale Dienst', 'Zorg', 'Kunst en Ontspanning', 'Groen', 'Oudheid', 'Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stadsvernieuwing'; 'Reiniging', 'Riolering', 'Wegen en Water', 'Openbare Orde en Veiligheid', 'Fysiek Milieu', 'Bevolkingszaken' en 'Bestuursorganen'.

Figuur 1: Intensiveringen tussen 1999 en 2004 bij gelijk takenpakket, gelijke prijzen en gelijk areaal

Toelichting:

De figuur laat de uitgavengroei van 1999 op 2004 zien in zowel absolute als procentuele termen:

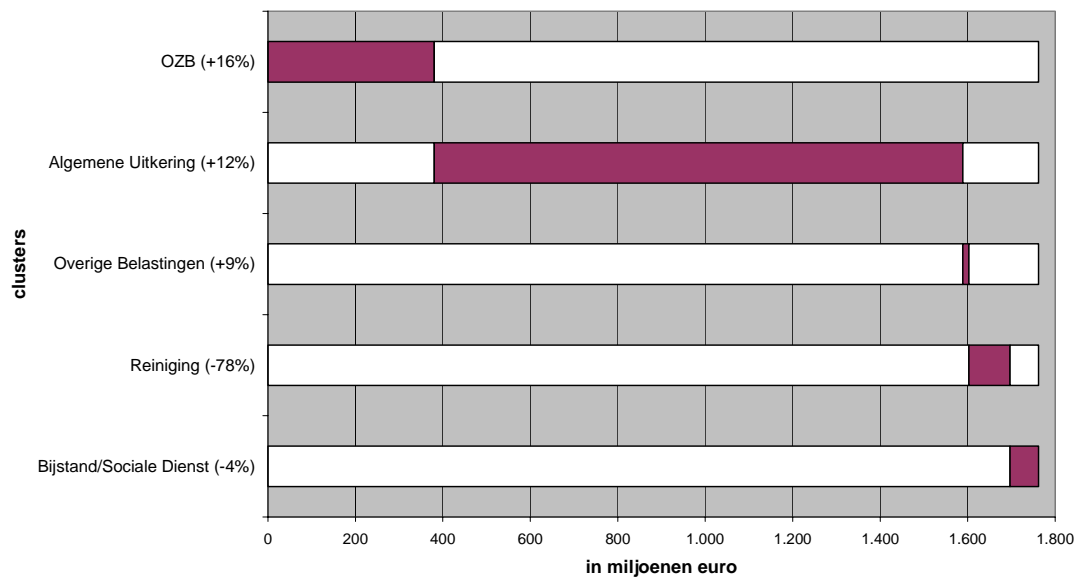
- hoe langer het donkergekleurde streepje, hoe groter de *absolute* uitgavengroei in het cluster. De grootste stijging doet zich voor in het cluster Zorg (€0,55 miljard);
- hoe lager in de figuur hoe groter de *procentuele* stijging ten opzichte van het niveau 1999. De grootste procentuele stijging doet zich voor in het laatstvermelde cluster Riolering: 42%.

Uit de figuur valt af te leiden dat de gemeenten op vrijwel alle taakclusters intensiveringen hebben doorgevoerd. In totaal zijn de gemeentelijke netto-uitgaven op deze clusters tussen 1999 en 2004 met € 1,8 miljard toegenomen (prijzen 1999)³. Intensiveringen hebben met name plaatsgevonden op de clusters Zorg, Wegen en Water en Openbare Orde en Veiligheid.

Figuur 2 geeft de dekking van de intensiveringen weer. De clusters staan, naar analogie van figuur 1, gerangschikt op volgorde van hun procentuele verandering in omvang tussen 1999 en 2004.

³ Het bedrag is in feite iets kleiner omdat het effect van de inkomstendaling uit hoofde van de inkomstenbron Overige Eigen Middelen is meegeteld.

Figuur 2: Bekostiging intensiveringen tussen 1999 en 2004 bij gelijk takenpakket, gelijke prijzen en gelijk areaal

Uit figuur 2 valt af te leiden dat de intensiveringen tussen 1999 en 2004 voor het leeuwendeel zijn gedekt vanuit de reële groei van de algemene uitkering. Hiernaast zijn de inkomsten vanuit de OZB en de Overige Belastingen gestegen. In totaal zijn deze inkomsten in reële termen met € 1,6 miljard gestegen (prijzen 1999). Op de taakclusters Bijstand/Sociale Dienst en Reiniging hebben extensiveringen ten bedrage van in totaal bijna € 200 miljoen plaatsgevonden. Bij elkaar opgeteld maken de beide bedragen de intensiveringen zoals vermeld in figuur 1 mogelijk.

De clusters Riolering en Reiniging laten in figuur 1 resp. figuur 2 in relatieve termen grote veranderingen zien. Deze clusters zijn gevoelig voor dergelijke grote schommelingen, omdat het saldo op deze clusters het resultaat is van een grote uitgavenpost en een ongeveer even grote inkomstenpost.

2.3 Specifieke uitkeringen

In het Financieel overzicht gemeenten 2003 is geconstateerd dat de ontwikkeling van de specifieke uitkeringen die in 1998 bestonden de inflatie en areaaluitbreiding niet heeft bijgehouden. Niettemin is het bedrag aan specifieke uitkeringen gestegen, door de komst van nieuwe specifieke uitkeringen. Bron voor deze conclusies was een analyse op basis van de jaarlijkse Overzichten specifieke uitkeringen.

Het beeld is dat de conclusies op dit moment niet zonder meer van toepassing zijn, vanwege omvangrijke ombuigingen in met name het sociale domein⁴. Een preciezer beeld ontbreekt, omdat de opstelling van het Overzicht specifieke uitkeringen voor 2004 achterwege is gebleven. De aanleiding daarvoor is dat voorrang is gegeven aan de operatie Doorlichting specifieke uitkeringen. In het kader van deze operatie worden, in opdracht van de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties en de minister van Financiën, de mogelijkheden bezien om specifieke uitkeringen te beëindigen, over te hevelen naar het gemeentefonds/provinciefonds, te bundelen of te vereenvoudigen. De doelstelling daarbij is de vergroting van de lokale en de provinciale autonomie en de vermindering van de bureaucratielasten. De focus van deze

⁴ Naar het oordeel van het Rijk kunnen deze ombuigingen door de gemeenten worden vertaald in een bijpassende uitgavenreductie, zodat de financiële ruimte, als bedoeld in paragraaf 1.2, niet wordt aangetast.

operatie is de doorlichting, met minder aandacht voor het financiële aspect dat voor het Financieel overzicht gemeenten van belang is.

Het Financieel overzicht gemeenten is er op gericht naast de omvang van de specifieke uitkeringen ook de verdeling van deze geldstromen over de gemeenten transparant te maken. Daarmee is nu zo veel voortgang geboekt dat een eerste analyse in bijlage 2.3 kan worden gepresenteerd. Op termijn zullen ook de Europese geldstromen aan bod komen. Daarnaast zal verder worden gezien hoe deze gegevens over de verdeling, gevoegd bij verdeelgegevens over andere geldstromen, kunnen bijdragen aan het verkrijgen van een scherper beeld van de financiële positie van de gemeenten.

2.4 Uitgaven en prestaties

Het instrument 'Maten voor gemeenten'

'Maten voor gemeenten' is een publicatiereeks van het Sociaal en Cultureel Planbureau, op verzoek van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, waarin de mogelijkheden gemeentelijke uitgaven te koppelen aan gemeentelijke prestaties worden uitgediept. In 'Maten voor gemeenten 2004', het derde deel in de reeks, wordt via de samenhang tussen gegevens over uitgaven en productindicatoren een beeld gegeven van de gemeentelijke prestaties over het totale gemeentelijk takenpakket en daarbinnen - voor het eerst - over onderscheiden afzonderlijke taakvelden. Er zijn daarbij naast kwantitatieve ook kwalitatieve en beleidsmatige aspecten aan de orde gesteld. Het rapport is een volgende stap om het inzicht in de relatie tussen gemeentelijke middelen en prestaties te vergroten. Het rapport doet aanbevelingen voor een verder vervolg. Het komende jaar zal aandacht worden besteed aan de verdere ontwikkeling, mede in relatie tot het Financieel overzicht gemeenten.

De uitkomsten van Maten voor gemeenten 2004

Maten voor gemeenten 2004 geeft in de tabellen 3.2a en 3.2b inzicht in de ontwikkeling van het gemeentelijke productievolume⁵ in de periode 1996 tot 2001. Tabel 3.4.1 is daarvan een afgeleide en geeft een aantal kerncijfers.

Tabel 3.4.1 Ontwikkeling gemeentelijk productievolume in relatie tot de uitgaven in de periode 1996-2001

(gemiddelde jaarlijkse procentuele groei)

	netto-uitgaven gecorrigeerd	netto-uitgaven ongecorrigeerd	bruto- uitgaven gecorrigeerd	bruto-uitgaven ongecorrigeerd
reële ontwikkeling uitgaven	1,9	3,5	2,0	0,1
ontwikkeling productievolume	0,3	1,7	0,6	-1,4
ontwikkeling reële uitgaven per product	1,6	1,8	1,4	1,5

Netto-uitgaven: het deel van de (bruto-)uitgaven dat wordt bekostigd uit algemene middelen.

Gecorrigeerd: geneutraliseerd voor de gevolgen van veranderingen in het gemeentelijke takenpakket of in de wijze van bekostiging.

⁵ Het productievolume is als volgt bepaald: per cluster zijn relevante indicatoren (zoals het aantal bijstandsccliënten, leerlingen, bedrijven, enz.) op drie verschillende tijdstippen waargenomen, omgezet in indexcijfers en over alle clusters (gewogen) getotaliseerd tot het gemeentelijke productievolume.

Het beeld van stijgende uitgaven in figuur 1 in paragraaf 2.2 wordt in tabel 3.4.1 bevestigd, bijvoorbeeld in de 1,9% reële stijging van de gecorrigeerde netto-uitgaven. De correctie betreft onder meer beleidswijzigingen bij de onderwijshuisvesting en de Wet voorzieningen gehandicapten. Daardoor valt de stijging van de *ongecorrigeerde* netto-uitgaven hoger uit. De stijging van deze uitgaven, die het terrein aangeven waar de zeggenschap van de gemeenten het grootst is, ligt een fractie boven de ontwikkeling van het bruto binnenlands product in dezelfde periode van gemiddeld 3,4% per jaar reëel.

De ongecorrigeerde bruto-uitgaven vertonen het laagste stijgingspercentage. In vergelijking met het bruto binnenlands product lijkt het economisch belang van gemeenten dus terug te lopen. Van invloed hierop is vooral de verzelfstandiging van gemeentelijke taken (gemeentelijke woningbedrijven en gemeentelijke verzorgings- en verpleeghuizen) en het in toenemende mate "op afstand zetten" van het openbaar onderwijs. Een bijkomende factor is de daling van de bijstandsuitgaven als gevolg van de toenmalige gunstige conjunctuur. De stijging van de *gecorrigeerde* bruto-uitgaven is daarom groter dan de stijging van de *ongecorrigeerde* bruto-uitgaven.

De ontwikkeling van het productievolume blijft systematisch achter bij de groei van de reële uitgaven. Volgens de bruto-analyse daalt het productievolume met gemiddeld 1,4% per jaar. Na correctie voor taakmutaties bedraagt de gemiddelde stijging van het productievolume bruto 0,6% per jaar. Na ook te hebben gecorrigeerd voor de daling van de bijstand, een nieuwe correctie, ingegeven door de overweging dat dalende bijstand niet kan worden geïnterpreteerd als een daling van het gemeentelijke voorzieningenniveau, komt de stijging uit op 1,6% per jaar.

De netto-analyse van het productievolume komt uit op een reële stijging van 1,7% (ongecorrigeerd) resp. 0,3% (gecorrigeerd). Dat laatste groeipercentage blijft achter bij de bevolkingsgroei van 0,6%, en roept bij het SCP de vraag op of de betreffende gemeentelijke voorzieningen wel op peil zijn gebleven.

Reële uitgaven afzetten tegen productievolume geeft inzicht in de reële uitgaven per product. Uit de tabel blijkt dat er steeds sprake is van een kostenstijging. Deze ligt tussen de 1,4% en 1,8%.

In het nieuwe hoofdstuk 4 van het SCP-rapport wordt ingegaan op de ontwikkelingen op de afzonderlijke taakvelden. Als gevolg van verschillen in omvang en complexiteit van de taakvelden en in de beschikbaarheid van gegevens, verschilt de omvang en diepgang van de analyses. Daarnaast vergelijkt het SCP de gemeentelijke sector met sectoren als de quartaire sector en de marktsector.

2.5 Vermogens

Ontwikkeling vermogenspositie en analyse

In deze paragraaf wordt de ontwikkeling van de vermogenspositie van gemeenten aangegeven voor de periode 1998 tot en met 2002. De ontwikkeling van de vermogenspositie is van belang voor een gefundeerd bestuurlijk oordeel over de financiële positie van gemeenten.

Voor de analyse van de ontwikkeling van de vermogenspositie van gemeenten is gekeken naar:

- de ontwikkeling van het eigen vermogen, onderverdeeld naar:
 - algemene reserve
 - bestemmingsreserves
 - het resultaat van baten en lasten bij de rekening;
- de ontwikkeling van het vreemd vermogen;
- de ontwikkeling van de post voorzieningen.

Tabel 2.5.1: Ontwikkeling eigen en vreemd vermogen en voorzieningen 1998 – 2002
(in miljarden €)

	1998	1999	2000	2001	2002
Eigen vermogen	16,5	18,4	22,3	24,1	25,0
waarvan algemene reserve	4,2	4,3	6,9	5,4	5,4
waarvan bestemmingsreserve	12,0	13,6	14,3	18,0	19,0
waarvan resultaat	0,4	0,5	1,1	0,7	0,6
Vreemd vermogen	41,6	40,2	38,4	39,4	40,1
Voorzieningen⁶	3,4	4,0	4,3	4,8	5,2

Bron: CBS

Het eigen vermogen is in de periode 1998 tot en met 2002 toegenomen van € 16,5 miljard tot € 25,0 miljard, een toename van 52%. De toename wordt vooral veroorzaakt door een stijging van de bestemmingsreserves.

De stijging van het eigen vermogen kan een aantal oorzaken hebben. Deze zijn alleen in kwalitatieve zin te geven. Mogelijke oorzaken voor de stijging zijn:

- de verkoop van aandelen, deelnemingen of effecten (bijvoorbeeld het Bouwfonds, en nutsbedrijven). De gemeenten zullen overigens als gevolg van de verkoop van aandelen de dividendinkomsten missen. De gemeente mist daardoor toekomstige inkomsten;
- het activeringsbeleid van gemeenten is in ontwikkeling, omdat transparant boekhouden inhoudt dat er meer wordt geactiveerd betekent dit boekhoudkundig tevens dat de reserves stijgen;
- een gunstig exploitatiesaldo, bijvoorbeeld door een meevallende ontwikkeling van de algemene uitkering of de belastinginkomsten. In de jaren 1998 en 2002 is de ontwikkeling van het gemeentefonds positief geweest;
- bestemmingsreserves worden veelal gevormd voor toekomstige investeringen. Indien de investeringen vertragingen oplopen (bijvoorbeeld door de beschikbaarheid van werknemers (bouw) en de doorlooptijd van procedures) leidt dit ertoe dat de bestemmingsreserves oplopen.

De gegevens in de tabel laten zien dat het totaal aan vreemd vermogen daalde van € 41,6 miljard naar € 40,1 miljard. De post voorzieningen laat een stijging zien van € 3,4 miljard naar € 5,2 miljard.

Bij de bevindingen hoort een aantal kanttekeningen. De eerste kanttekening betreft het gegeven dat in de praktijk verschillen in de wijze van boekhouding bestaan. Zo zijn er verschillen in de waardering en afschrijving van vaste activa, in de definiëring van de posten reserves en voorzieningen, verschillen in omgang met investeringen en afschrijvingstermijnen, als ook het opvoeren van bijvoorbeeld aandelen. Met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dat per begrotingsjaar 2004 in werking treedt worden de regels voor het boekhouden eenduidiger. Hierbij is overigens sprake van een groeiproces, b.v. omdat oude activa niet alsnog hoeven te worden geactiveerd.

De tweede kanttekening is dat bij de interpretatie van de omvang van het eigen vermogen van belang is welke risico's daar tegenover staan. Een deel van de risico's wordt afgedekt door verzekeringen en voor een deel moeten verplicht voorzieningen worden gevormd. Voor de resterende risico's dient met name de algemene reserve als buffer.

⁶ Weliswaar vreemd vermogen, maar vanwege het enigszins bijzondere karakter hier afzonderlijk vermeld.

De invoering van het duale stelsel en de nieuwe begrotingsvoorschriften (BBV) kan de komende jaren leiden tot een beter inzicht in de risicopositie en het weerstandsvermogen. Een reden hiervoor is dat het voor gemeenten verplicht wordt naast de risico's expliciet in te gaan op de weerstandscapaciteit. Gemeenten zijn tevens verplicht een koppeling te leggen tussen de risico's en de weerstandscapaciteit. Een en ander wordt vormgegeven in de paragraaf weerstandsvermogen.

De derde kanttekening is dat de hier gepresenteerde cijfers een macrobeeld genereren. Zoals onderzoek laat zien, verschillen gemeenten sterk in de omvang van de vermogenspositie⁷.

Een vierde kanttekening is dat het eigen vermogen door gemeenten ook wordt aangehouden om bespaarde rente toe te voegen aan de exploitatie. De verhouding tussen geblokkeerd eigen vermogen ten behoeve van de exploitatie en vrij aanwendbaar ligt macro in de orde van grootte van 60 / 40 procent. Per gemeente kan deze verhouding aanzienlijk anders liggen, zodat alleen op gemeentelijk niveau een uitspraak mogelijk is om incidentele tegenvallers met reserves op te vangen.

Samenvattend kan gesteld worden dat harde conclusies over de vraag of de vermogenspositie van gemeenten in de periode 1998 tot en met 2002 daadwerkelijk verbeterd is niet te trekken zijn. De ontwikkeling van het eigen vermogen is voor die conclusie echter wel op te vatten als een sterke indicatie.

2.6 Het jaar 2004

Het financiële beeld voor 2004 is verslechterd. In het Financieel overzicht gemeenten 2003 is de financiële ruimte berekend op € 8 miljoen (negatief), kortom een financieel tekort. Tegelijkertijd is gewaarschuwd voor verslechterende economische en budgettaire vooruitzichten. In september 2003 was de omvang van het financiële tekort opgelopen tot € 128 miljoen⁸.

Sindsdien heeft het gemeentefonds twee maal een verdere tegenvaller laten zien: de behoedzaamheidsreserve is - anders dan voorgaande jaren - nauwelijks tot uitkering gekomen (€ 200 miljoen) resp. een verlaging van de algemene uitkering met € 270 miljoen. Ook de Wet werk en bijstand is neerwaarts bijgesteld: een verlaging van € 400 miljoen. Het jaar 2004 is daarmee gekenmerkt door nadere gemeentelijke ombuigingstaakstellingen⁹.

Gevoegd bij een aantal veranderingen - het BTW-compensatiefonds, de Wet werk en bijstand en de voorgenomen afschaffing/maximering van de ozb - maakt dit het jaar 2004 voor gemeenten tot een lastig jaar.

Voor de ontwikkeling van de uitgaven 2004 is in het Financieel overzicht gemeenten 2003 een daling van € 830 miljoen geraamd. Uit de begrotingsgegevens van het CBS blijkt nu een daling van € 230 miljoen. Een deel van het verschil laat zich verklaren uit hogere begrote ozb-inkomsten dan geraamd. Die laten immers

⁷ Decentrale overheden in Balans? Een atlas van de vermogenspositie van de decentrale overheden, E. Gerritsen, M.A. Allers, Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheid, Groningen 2001.

⁸ De laatstgenoemde uitkomst is medebepaald door een stijging van de ozb van € 76 miljoen (stijging voor inflatie en areaal). De facto hebben gemeenten een grotere stijging begroot, van ongeveer € 200 miljoen (de begrotingsgegevens 2003 en 2004 van het CBS zijn op dit punt niet goed vergelijkbaar). Zo bezien hebben gemeenten in de begroting een positieve financiële ruimte gecreëerd, een ruimte die overigens ongetwijfeld ook is belegd met uitgaven.

⁹ De genoemde bedragen leiden niet één op één tot een ombuigingstaakstelling. Voor de behoedzaamheidsreserve is bijvoorbeeld van belang in hoeverre een gemeente op toekenning heeft geanticipeerd. Ook voor de Wet werk en bijstand is van belang hoe de gemeente het beleidsterrein heeft begroot, naast het huidige inzicht in de feitelijke bijstandsontwikkeling.

hogere uitgaven toe. Analyse van de oorzaken van het verschil lijkt de moeite waard, om te bezien of de methode van de vooruitblik aanpassing behoeft. Vorig jaar, bij de vergelijking van de raming en de begroting van de uitgaven 2003, was namelijk sprake van een vergelijkbaar verschil.

3. Vooruitblik

3.1 Inleiding

De uitkomst van de vooruitblik blijkt van de onderwerpen in het Financieel overzicht gemeenten de meeste aandacht te trekken. Dat is niet verwonderlijk. De vooruitblik resulteert in een beeld van de financiële ruimte van gemeenten (positief of negatief): hoe ontwikkelen zich de inkomsten in relatie tot de taken waarvoor gemeenten zich gesteld zien.

Uit paragraaf 3.2 blijkt dat de financiële ruimte in de periode 2005-2008 € 664 miljoen bedraagt. Wel is de bijdrage van 2005 onder voorbehoud. Paragraaf 3.3 laat zien dat de positieve uitkomst voor het totaal van de gemeentelijke taken ook opgaat voor de afzonderlijke clusters.

3.2 Ontwikkeling totaal

Tabel 3.2.1 bevat een overzicht van de geraamde kosten- en inkomstenontwikkeling in de jaren 2005 tot en met 2008.

Tabel 3.2.1 Geraamde ontwikkeling kosten en inkomsten, 2005-2008

(cumulatieve bedragen in miljoenen euro)

	2005	2006	2007	2008
<i>Kostenontwikkeling *)</i>	-281	368	866	1549
Taakmut. alg. **)	-446	-437	-473	-470
Areaal	109	213	301	371
Prijzen	108	391	694	1005
Taakmut. spec.	-288	-394	-589	-589
Areaal	138	250	323	355
Prijzen	97	346	611	878
<i>Inkomstenontwikkeling *)</i>	-135	643	1427	2221
Taakmutaties **)	-461	-466	-473	-483
Accres ***)	315	735	1262	1648
OZB	58	155	259	365
OEM	5	19	33	48
Spec. uitk.	-53	201	344	644
Financiële ruimte	147	275	560	672

*) Zie de bijlage bij hoofdstuk 3 voor een technische specificatie. De kostenontwikkeling is onderscheiden naar de inkomstenbron waaruit het desbetreffende beleid wordt bekostigd: alg. voor algemene middelen (gemeentefonds, ozb en overige eigen middelen) en spec. voor specifieke uitkeringen;

**) Onder meer de afschaffing in 2005 van de € 45,38-maatregel;

***) De begrote gemeentefondsaccresen, voor 2005 verhoogd met de toevoegingen in verband met artikel 12 Den Haag en grenscorrecties Den Haag.

De financiële ruimte bedraagt als saldo van de kosten- en de inkomstenontwikkeling € 672 miljoen. Dat is een positief financieel perspectief, in een tijd waarin negatieve financiële ontwikkelingen overheersend zijn.

De totale cumulatieve kostenontwikkeling voor de periode 2005 tot en met 2008 wordt in hoofdzaak bepaald door de effecten van prijsstijging. De areaaluitbreiding versterkt de ontwikkeling, met een tegengesteld effect door taakmutaties. Die betreffen onder meer de afschaffing van de €45,38-maatregel en taakstellende ombuigingen op specifieke uitkeringen. Uitgangspunt is dat gemeenten de ombuigingen op specifieke uitkeringen doorvertalen in hun uitgaven.

Bezien per jaar is de kostenontwikkeling min of meer gelijkmatig, met uitzondering van 2005. Dat is het gevolg van een kleine prijsstijging in dat jaar, in combinatie met een neerwaarts effect door taakmutaties.

De totale cumulatieve inkomstenontwikkeling voor de periode 2005 tot en met 2008 houdt voor het leeuwendeel verband met de algemene uitkering uit het gemeentefonds, op ruime afstand gevolgd door de specifieke uitkeringen en de ozb.

Bezien per jaar is de inkomstenontwikkeling min of meer gelijkmatig, met uitzondering van 2005. Elk van de onderscheiden onderdelen draagt hieraan bij. Het grootste effect ontstaat door taakmutaties.

In 2005 is de afschaffing van de ozb-gebruikers voor woningen en de maximering van de overblijvende ozb voorzien. De voornemens raken aan het gemeentefonds en aan de ozb, waartussen substantiële verschuivingen zullen optreden. Deze hebben in beginsel geen effect voor de omvang van de financiële ruimte.

3.3 Ontwikkeling per cluster

Tabel 3.3.1 geeft een overzicht van de kostenontwikkeling per gemeentefondscluster, berekend voor de periode 2005-2008.

Tabel 3.3.1 Geraamde kostenontwikkeling per cluster, 2005-2008

(cumulatieve bedragen in miljoenen euro)

	Taakmut.	Areaal	Prijzen	Taakmut.	Areaal	Prijzen	Totaal
	Algemeen			Specifiek			
SD	-126	27	88	-298	87	258	36
ZORG	68	130	322	-209	210	494	1014
K&O	0	22	103	0	0	2	127
GROEN	0	31	82	0	0	0	113
VHROSV	0	29	62	0	12	24	128
OUD	-27	0	16	0	0	1	-10
RIO	-55	-3	3	0	0	0	-55
REIN	0	-2	-3	0	0	0	-5
W&W	0	73	142	0	14	26	255
OOV	0	25	50	0	3	6	84
FYSM	0	11	33	0	2	5	51
BEV	0	5	18	0	0	0	23
BEST	0	3	32	0	0	0	34
OVERIG	-6	21	57	-82	26	64	80
Totaal	-145 *)	371	1005	-589	355	878	1874

*) Het bedrag wijkt af van het bedrag van -€470 miljoen in tabel 3.2.1, omdat in die tabel, in tegenstelling tot deze tabel, het effect van de afschaffing van de €45,38-maatregel is verwerkt.

De totale kostenontwikkeling verschilt van cluster tot cluster. Hij varieert van €55 miljoen negatief voor het cluster Riolering (RIO) tot €1014 miljoen positief voor het cluster Zorg. De variatie kent verschillende

oorzaken. De eerste ligt in de omvang van de clusters. De prijs- en de areaalcomponent vertonen doorgaans een nauwe samenhang met die omvang. Beleidsvoornemens op het terrein van SZW zorgen in de clusters Sociale Dienst (SD) en Zorg voor een neerwaarts effect. Dat effect is relatief groot in het cluster SD.

Tabel 3.3.2 geeft een overzicht van de inkomstenontwikkeling per gemeentefondscluster, berekend voor de periode 2005-2008.

Tabel 3.3.2 Geraamde inkomstenontwikkeling per cluster, 2005-2008

(cumulatieve bedragen in miljoenen euro)

	Taakmutaties	Accres	OZB	OEM	Rest ink.	Spec. uitk.	Totaal
SD	-126	140	31	4	1	47	97
ZORG	0	555	119	16	52	495	1236
K&O	0	166	37	5	-2	2	208
GROEN	0	132	30	4	10	0	176
VHROSV	0	100	23	3	12	37	175
OUD	-27	25	6	1	-10	1	-4
RIO	0	4	1	0	-77	0	-72
REIN	0	-6	-1	0	-3	0	-11
W&W	0	228	51	7	43	40	368
OOV	0	80	18	2	11	9	121
FYSM	0	53	12	2	1	6	74
BEV	0	29	7	1	-3	0	33
BEST	0	52	12	2	-8	0	57
OVERIG	-6	89	20	3	-25	8	88
Totaal	-158 *)	1648	365	48	0	644	2546

*) Het bedrag wijkt af van het bedrag van -€483 miljoen in tabel 3.2.1, omdat in die tabel, in tegenstelling tot deze tabel, het effect van de afschaffing van de €45,38-maatregel is verwerkt.

Evenals de kostenontwikkeling verschilt de inkomstenontwikkeling van cluster tot cluster. Uitersten zijn het cluster Riolering, met een inkomstenontwikkeling van €72 miljoen negatief, en het cluster Zorg, met een inkomstenontwikkeling van €1236 miljoen positief. In de verklaring van de verschillen komen soortgelijke oorzaken naar voren als bij de kostenontwikkeling. Zo hangen het gemeentefondsaccres, de ozb en de Overige eigen middelen met name samen met de clusteromvang. In de taakmutaties (gemeentefonds) heeft daarnaast een beperkt aantal andere beleidsvoornemens een zichtbare invloed (Sociale Dienst). De specifieke uitkeringen ontwikkelen zich eveneens hoofdzakelijk conform de omvang (prijs en areaal), met invloed van beleidsvoornemens (met name Sociale Dienst en Zorg). De post Rest inkomsten toont in hoofdzaak of een cluster in gewicht toe- of afneemt als gevolg van de dynamiek van de verdeelmaatstaven die in het gemeentefonds met het cluster verbonden zijn. Clusters met verdeelmaatstaven die snel groeien krijgen een groter aandeel van het gemeentefonds ten koste van de andere clusters. In totaal salderen de effecten tot nul.

Bijlage bij paragraaf 2.3 Specifieke uitkeringen

Inleiding

In deze bijlage staat de verdeling van de specifieke uitkeringen naar cluster en over de gemeenten centraal. Het gaat daarbij onder andere om de vraag hoe gemeenten hun clusteruitgaven bekostigen. Bekostigen zij de activiteiten uit de algemene uitkering of belastingen, uit de specifieke uitkeringen of doen zij dat met behulp van taakgerelateerde inkomsten? Heel vaak zal er sprake zijn van een mix.

Het gaat tevens om de vraag bij welke gemeenten de specifieke uitkeringen 'neerslaan'. De thans gepresenteerde gegevens moeten indicatief worden gehanteerd. Dit komt onder andere doordat de analyse niet gebaseerd is op alle specifieke uitkeringen. Op grond van toetsing aan een aantal criteria zijn er verscheidene uitkeringen niet bij het Plavat-traject betrokken (zie de 'Specifieke uitkeringen en Europese geldstromen in beeld', Kamerstukken II 2003/04, 29 200 B en 29 200 C, nr. 10). Niet eerder is het evenwel mogelijk geweest van de verdeling van de specifieke uitkeringen een zo compleet beeld te schetsen.

De analyses zijn doorgaans gebaseerd op de realisatiecijfers 2003. Op termijn zal het naar verwachting mogelijk zijn om met het verzamelde datamateriaal de analyses uit te breiden. Gedacht kan worden aan het opstellen van tijdreeksanalyses die duidelijk maken hoe gemeenten hun activiteiten verdeeld naar clusters in de loop der tijd financieren. Dit kan van belang zijn voor het maken van beleidsmatige afwegingen. Zo zullen bezuinigingen op specifieke uitkeringen meer gevolgen hebben voor clusters die in belangrijke mate met specifieke uitkeringen gefinancierd worden. Het tot nu toe verzamelde datamateriaal is nog te beperkt voor dergelijke analyses.

Specifieke uitkeringen

De relatie met andere inkomstenbronnen

Het aandeel van de specifieke uitkeringen in de financiering van gemeentelijke activiteiten verschilt van cluster tot cluster. In het volgende overzicht staat aangegeven hoe de clusters gefinancierd zijn. Voor de specifieke uitkeringen zijn de gegevens uit het 'Overzicht Specifieke Uitkeringen 2003' gebruikt. De algemene uitkering en de ozb zijn ontleend aan de bevoorschottingsgegevens over de algemene uitkering uit dezelfde periode. De taakgerelateerde inkomsten zijn begrotingsgegevens, eveneens uit dezelfde periode.

Inkomstenbronnen van gemeenten (€ in mln.)

Inkomstenbronnen	Totaal	AU + OZB	AU + OZB pct	Specifieke uitkeringen	Specifieke uitkeringen pct	Taakgerelateerde eigen inkomsten	Taakgerelateerde eigen inkomsten pct
Clusters							
Bijstand/sociale dienst	6.249	1.394	22	4.854	78	0	0
Zorg	13.191	4.540	34	8.651	66	0	0
Kunst en ontspanning	1.411	1.404	99	8	1	0	0
Groen	1.258	1.174	93	11	1	73	6
VHROSV	1.733	884	51	532	31	317	18
Oudheid	217	209	96	8	4	0	0
Riolering	936	154	16	0	0	782	84
Reiniging	1.306	0	0	6	0	1.300	100
Wegen en Water	2.813	2.243	80	144	5	426	15
OOV	715	683	96	32	4	0	0
Fysiek milieu	527	456	87	71	13	0	0
Bevolkingszaken	370	226	61	0	0	145	39
Bestuursorganen	386	386	100	0	0	0	0
Algemene ondersteuning	930	915	98	15	2	0	0

De activiteiten in de beleidsclusters Bijstand/Sociale dienst en Zorg worden voor het grootste deel door specifieke uitkeringen gefinancierd (78% resp. 66%). Ook qua omvang van de bedragen springen deze clusters er uit.

De verdeling van specifieke uitkeringen over de gemeenten

Het vorenstaande beeld wordt bevestigd door de specifieke uitkeringen die in het kader van Plavat in de aandacht staan. Van deze uitkeringen is bekend bij welke gemeenten de uitkeringen 'neerslaan'. De clusters Bijstand/Sociale dienst en Zorg steken er met respectievelijk € 4,5 miljard en € 7,2 miljard duidelijk boven uit¹⁰. Deze twee clusters zijn daarom aan een nadere analyse onderworpen.

Cluster Bijstand/Sociale dienst

Cluster Bijstand/Sociale dienst (€ in mln.)

Regeling	Bedrag aan spec. uitk.
Uitvoeringskosten vangnetregeling	7
WFA (gemeenten)	4.412
WIK	52
Totaal	4.471

Dat de activiteiten in het cluster Bijstand/Sociale dienst voor het grootste deel door specifieke uitkeringen worden gefinancierd, wordt nog duidelijker bij de grotere gemeenten. Uit het volgende overzicht blijkt dat bij het cluster Bijstand/Sociale dienst het percentage oploopt van 71% naar 79%.

Cluster	niet G-30	G-26	G4
Bijstand/sociale dienst	71	77	79

Dit beeld wordt ook bevestigd door het bedrag per inwoner per gemeentegroep. De specifieke uitkeringen in het cluster Bijstand/Sociale dienst per inwoner nemen toe van € 158 tot € 711.

Cluster	niet G-30	G-26	G4
Bijstand/sociale dienst	158	401	711

In de volgende tabellen zijn de bedragen per inwoner weergegeven van de specifieke uitkeringen in het cluster waarbij de gemeenten onderverdeeld zijn naar achtereenvolgens sociale structuur en naar centrumfunctie.

Sociale structuur

De gemeenten zijn ingedeeld naar sociale structuur (sterk, redelijk, matig en zwak), waarbij de 4 grootste gemeenten buiten beschouwing zijn gebleven.

Cluster	sterk	redelijk	matig	zwak	G4
Bijstand/sociale dienst	78	172	327	471	711

¹⁰ Het verschil met het gegeven uit het Overzicht Specifieke Uitkeringen, dat in de vorige tabel is gehanteerd, houdt voor het cluster Bijstand/Sociale dienst verband met een verschil in peildatum. Voor het cluster Zorg ligt de voornaamste verklaring bij de specifieke uitkering uit hoofde van de Wet sociale werkvoorziening. Een groot deel van deze uitkeringen gaat rechtstreeks naar Wgr-verbanden. In het bedrag in het Overzicht specifieke uitkeringen zijn deze uitkeringen inbegrepen, maar in de onderhavige analyse zijn alleen de uitkeringen meegenomen die rechtstreeks aan een gemeente zijn gedaan.

De specifieke uitkeringen in het cluster Bijstand/Sociale dienst zijn per inwoner bij gemeenten met een zwakke sociale structuur ongeveer een factor zes hoger (€471) dan bij gemeenten met een sterke sociale structuur (€78). Opvallend is het verschil met de G4. Ten opzichte van gemeenten met een sterke sociale structuur liggen daar de specifieke uitkeringen per inwoner bijna een factor tien hoger.

Centrumfunctie

De gemeenten zijn ingedeeld naar het al dan niet hebben van een centrumfunctie sociale structuur (geen, matig, redelijk en sterk), waarbij de 4 grootste gemeenten buiten beschouwing zijn gebleven.

Cluster	geen	matig	redelijk	sterk	G4
Bijstand/sociale dienst	99	130	227	382	711

De specifieke uitkeringen in het cluster Bijstand/sociale dienst zijn per inwoner bij gemeenten met een centrumfunctie ongeveer een factor vier hoger (€382) dan bij gemeenten zonder centrumfunctie (€99). Opvallend is het verschil met de G4. Ten opzichte van gemeenten zonder centrumfunctie liggen daar de specifieke uitkeringen per inwoner ruim een factor zeven hoger.

Cluster Zorg

In totaal zijn de 48 regelingen in dit cluster onderverdeeld in 4 groepen.

Cluster Zorg (€ in mln.)

Onderdelen cluster Zorg	Bedrag aan spec. uitk.
WSW (gemeenten)	476
Werk (WIW en ID-banen)	1.526
Onderwijs (personeel en materieel)	3.334
Overig	1.783
Totaal Cluster Zorg	7.119

Dat de activiteiten in het cluster Zorg voor het grootste deel door specifieke uitkeringen worden gefinancierd, wordt nog duidelijker bij de grotere gemeenten. Uit het volgende overzicht blijkt dat bij het cluster Zorg het percentage oploopt van 54% naar 68%.

Cluster	niet G-30	G-26	G4
Zorg	54	66	68

Dit beeld wordt ook bevestigd door de bedragen per inwoner per gemeente groottegroep.

Onderdelen cluster Zorg	niet G-30	G-26	G4
WSW (gemeenten)	7	63	97
Werk (WIW en ID-banen)	42	151	287
Onderwijs (personeel en materieel)	178	266	261
Overig	67	163	258
Totaal Cluster Zorg	294	643	902

Sociale structuur

De gemeenten zijn ingedeeld naar sociale structuur (sterk, redelijk, matig en zwak), waarbij de 4 grootste gemeenten buiten beschouwing zijn gebleven.

Onderdelen cluster Zorg	sterk	redelijk	matig	zwak	G4
WSW (gemeenten)	1	4	39	91	97
Werk (WIW en ID-banen)	16	46	111	180	287
Onderwijs (personeel en materieel)	114	201	237	289	261
Overig	51	73	124	174	258
Totaal Cluster Zorg	182	324	511	733	902

Centrumfunctie

De gemeenten zijn ingedeeld naar het al dan niet hebben van een centrumfunctie sociale structuur (geen, matig, redelijk en sterk), waarbij de 4 grootste gemeenten buiten beschouwing zijn gebleven.

Onderdelen cluster Zorg	geen	matig	redelijk	sterk	G4
WSW (gemeenten)	4	6	14	54	97
Werk (WIW en ID-banen)	23	31	62	146	287
Onderwijs (personeel en materieel)	120	152	251	256	261
Overig	52	59	89	151	258
Totaal Cluster Zorg	198	247	416	606	902

Bijlage bij hoofdstuk 3 Technische specificatie

De overzichten in hoofdstuk 3 zijn gebaseerd op een analyse van de ontwikkeling van de kosten en inkomsten van gemeenten. Daarbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

Kostenontwikkeling

- Terreinen met dekking uit algemene middelen

Areaalontwikkeling

De ontwikkeling van het inwonertal, het aantal woonruimten, het aantal bijstandsgerechtigden, enzovoorts, wordt gewogen met de bedragen per eenheid van het gemeentefonds van het lopende jaar. De uitkomst wordt vermenigvuldigd met de uitkeringsfactor van het voorafgaande jaar. De uitkomst wordt daarnaast opgehoogd met het oog op de bekostiging van gemeentelijke taken uit de OEM en met het oog op het verschil tussen de opbrengst van de OZB volgens de gemeentefondsnormering en de hogere feitelijke opbrengst. Bron: (achterliggende) gegevens uit de gemeentefondscirculaires; CBS-gegevens.

Prijsontwikkeling

Als indicator voor de prijsontwikkeling wordt gebruik gemaakt van de prijsontwikkeling van de Nationale Bestedingen (pNB). Bron: CPB/Ministerie van Financiën.

Taakmutaties

In beginsel is de kostenontwikkeling gelijk gesteld aan de gemeentefondsmutatie. Uitzondering daarop zijn de onderwerpen dualisering en onderwijskundige vernieuwingen (onderwijshuisvesting), waar de kosten de gemeentefondsmutatie overtreffen. Bron: (achterliggende) gegevens uit de gemeentefondscirculaires.

- Terreinen met dekking uit specifieke middelen

Areaalontwikkeling

De specifieke uitkeringen worden alle naar een cluster toegedeeld. De groeivoet is per cluster dezelfde als bij de algemene middelen.

Prijsontwikkeling

Als indicator voor de prijsontwikkeling wordt gebruik gemaakt van de prijsontwikkeling van de Nationale Bestedingen (pNB). Bron: CPB/Ministerie van Financiën.

Taakmutaties

De taakmutaties zijn afgeleid van de rijksbegrotingscijfers over de omvang van de specifieke uitkeringen. De achterliggende gedachte om de kostenontwikkeling af te leiden van de inkomstenontwikkeling is dat ombuigingen van het Rijk op specifieke uitkeringen door gemeentelijke maatregelen tot een overeenkomstige kostenreductie kunnen leiden. Bron: Hoofdlijnenakkoord.

Inkomstenontwikkeling

Gemeentefonds - taakmutaties

De mutaties zijn ontleend aan de gemeentefondscirculaires.

Gemeentefonds - accres

De accresen zijn geraamd overeenkomstig de uitgangspunten van het Hoofdlijnenakkoord, zoals opgenomen in de gemeentefondscirculaire van juni 2004.

OZB

De groei van de OZB volgens de gemeentefondsnorm houdt in de groei van het aantal waarde-eenheden, tegen het rekesttarief van het gemeentefonds ad € 5,08, opgehoogd met het pNB. Bron: (achterliggende) gegevens gemeentefondscirculaires, begrotingsgegevens 2004, CBS en CPB/Ministerie van Financiën.

OEM

De overige eigen middelen worden constant verondersteld en jaarlijks opgehoogd met het pNB. Bron: begrotingsgegevens 2004, CBS en CPB/Ministerie van Financiën.

Specifieke uitkeringen

De specifieke uitkeringen worden verondersteld te groeien met areaal en prijzen, gecorrigeerd voor specifiek vastgestelde ontwikkelingen (taakmutaties).